

**Категорія часу дієслів на заняттях з УМІ
(початковий рівень)**

**Category of temporal forms of verbs in the lessons of ukrainian
as a foreign language (beginning level)**

Перинець К. Ю.

*кандидат філологічних наук, старший викладач кафедри мовної підготовки
Дніпровський державний медичний університет*

Perynets K. Yu.

*Ph.D., the Senior teacher of Language Training department,
Dnipro State Medical University*

Анотація. В статті представлена авторська методика введення часових форм дієслова в групах студентів-іноземців початкового рівня. На противагу класичному алгоритму введення дієслівних часових форм (форми теперішнього часу, минулого та майбутнього), подається інша послідовність вивчення часових форм дієслова, яка спрощує засвоєння складної теми.

Авторська стратегія ґрунтується на поступовому ускладненні матеріалу: модальні дієслова → форми майбутнього з інфінітивом → минулого → теперішнього часу. Вже на перших заняттях, де розглядаються та засвоюються фонетичні правила, вводиться конструкція «Я люблю», що поступово ускладнюється об'єктивним керуванням та інфінітивними формами. Така стратегія дає змогу не тільки поступово адаптуватися до різних форм модального дієслова, але вже з перших занять підвищує мотивацію до вивчення мови, надає впевненості іноземцям у складанні діалогічних конструкцій, дає можливість розповісти про себе та дізнатися більше про своїх друзів. На цьому етапі іноземцям пропонується певний набір прикладів (читати, спати, слухати музику, грати в футбол, гуляти) з чітким роз'ясненням, як визначається неозначена форма дієслова.

Наступні кроки до засвоєння цієї теми полягають у введенні модальних дієслів «хотіти» та «могти» вже з новим набором лексичного матеріалу та новими інфінітивними формами (Я хочу спати. Він хоче пити. Вона хоче їсти. Я можу говорити українською. Він може писати англійською) тощо.

Подібні приклади з модальними дієсловами дають уявлення про систему утворення форм майбутнього часу дієслів з неозначеною формою, сприяють швидкому запам'ятовуванню конструкцій типу «Завтра я буду гуляти. Він буде працювати. Вони будуть дивитися фільми».

Чітке розуміння як визначається неозначена форма дієслова дає змогу іноземцям швидко визначати основу та додавати необхідні суфікси як в минулому, так і в теперішньому часі. На цих етапах можна комбінувати завдання з різними часовими категоріями, вводити прислівники часу, частоти тощо.

Подібна методологічна стратегія сприяє швидкому засвоєнню дієслівних форм, що вдосконалює комунікативні навички студентів та підвищує рівень їхньої мотивації до вивчення мови.

Summary. The article presents the author's method of introducing temporal verb forms in groups of foreign students of the beginning level. In contrast to the classical way of introducing verb temporal verb forms (present, past and future forms), another sequence of studying the tense forms of verbs is presented, which simplifies the mastering of a complex topic.

The author's strategy is based on the gradual complication of the material: modal verbs → forms of the future with the infinitive → past → present tense. The construction «I love» is introduced in the first lessons, where phonetic rules are considered and mastered, which is gradually complicated by object control and infinitive forms. This strategy allows not only to gradually adapt to different forms of modal verbs, but from the first lessons increases motivation to learn the language, gives confidence to foreigners in composing dialogic constructions, gives the opportunity to tell about themselves and learn more about their friends. At this stage, foreigners are offered a set of examples (to read, to sleep, to listen to music, to play football, to walk) with a clear explanation of how to define an indefinite form of a verb.

The next steps to mastering this topic are to introduce modal verbs «want» and «can» with a new set of lexical material and new infinitive forms (I want to sleep. He wants to drink. She wants to eat. I can speak Ukrainian. He can write in English) etc.

Similar examples with modal verbs give an idea of the system of formation of future forms of verbs with indefinite form, contribute to the rapid memorization of constructions such as «I will walk tomorrow. He will work. They will watch movies. «

A clear understanding of how to define an indefinite form of a verb allows foreigners to determine the main part of a verb quickly and add the necessary suffixes both in the past and in the present. At these stages, you can combine tasks with different time categories, enter adverbs of time, frequency etc.

Such a methodological strategy promotes the rapid acquisition of verb forms, which improves students' communication skills and increases their motivation to learn the language.

Ключові слова: дієслово, часові форми, вправи, методика викладання, українська як іноземна.

Keywords: verb, temporal forms, exercises, teaching methods, Ukrainian as a foreign language.

Постановка проблеми. Вдосконалення методичних засад викладання української мови як іноземної вимагає пошуку та розробки нових методологічних підходів, які б відповідали сучасним комунікативним потребам іноземців. Нові методи та прийоми стають пріоритетним вектором розвитку української лінгводидактичної науки, максимально спрощуючи як процес оволодіння іноземною мовою, так і процес її викладання. Іноземці, які навчаються в вищих навчальних закладах України, здебільшого здобувають конкретні спеціальності, навчаючись англійською мовою. Як наслідок, студенти мають низький рівень мотивації вивчення української мови, що часто підсилюється досить складною подачею граматичного матеріалу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. За останні роки свій вклад в методико викладання української як іноземної внесли такі науковці як З. Бакум, І. Зозуля, С. Караман, М. Курушина, Г. Кухарчук, Т. Лагута, О. Пальчикова, Т. Полиця, Д. Поляков, І. Сташкевич, О. Тростинська, Ю. Трубнікова, О. Туркевич, Г. Шелест та інші. В фокусі дослідження – різні аспекти викладання морфології та синтаксису, особливості вивчення термінології, сучасні підходи до розробки занять з використанням інтернет-технологій тощо.

Категорію дієслова та систему вправ для вдосконалення методологічних підходів цього розділу методології розроблюють Т. Мелкумова [3], О. Новицька, Л. Шеремета [6], М. Руденко [4] та інші.

Важливим фундаментом методичних розробок української як іноземної стають нові підручники та посібники, серед яких викладачі можуть обрати той, який найбільше відповідає рівню знань студентів та профілю підготовки [1; 2; 5].

Формулювання цілей статті. Потреба вдосконалення та в деякому сенсі «спрощення» викладу такої складної граматичної категорії як «Дієслово» зумовлює актуальність пропонованої статті.

Метою розвідки є авторська розробка методичних стратегій та алгоритму введення дієслівних форм на початковому рівні оволодіння української як іноземної з поступовим ускладненням засвоєного матеріалу. На нашу думку, такий підхід значно полегшує сприйняття та використання складних дієслівних форм в мовленнєвих ситуаціях, особливо для іноземців англомовної форми навчання, які за браком часу не можуть їх належно засвоїти та вдосконалювати.

Виклад основного матеріалу. В методиці викладання української як іноземної закріпився певний алгоритм введення дієслівних часових форм: спочатку форми теперішнього часу, потім послідовно минулого та майбутнього. На наш погляд, подібний підхід дуже ускладнює засвоєння матеріалу, особливо в тих випадках, коли за браком часу неможливо як слід відпрацювати всі ці форми. Як результат, студенти в комунікативних ситуаціях плутають вживання часових форм дієслова, будуючи конструкції на кшталт «*Я буду читаю*», «*Він любить читає*», «*Він робить читає*» тощо.

Ці приклади (з подібними помилками автор статті стикався неодноразово) ілюструють наступні лакуни в засвоєнні дієслова на початковому рівні: 1. Неправильне вживання неозначеної форми дієслова, який зазвичай не приділяється значної уваги через обмежену кількість годин. 2. В багатьох випадках іноземці не розуміють вживання неозначеної форми дієслова «робити» в питаннях типу «*Що ти робиш/робив/будеш робити*», постійно дублюючи її в відповідях перед іншим дієсловом. 3. Досить часто студенти не можуть розпізнати дієслово «бути» в конструкціях типу «*Він був вдома*», «*Завтра буде дощ*», бо в теперішньому часі ця форма опускається, а з самим інфінітивом вони не ознайомлені.

Зазначимо, що з подібними проблемами автор стикався в групах, де за браком часу не було можливості як слід пояснити та проаналізувати ці форми. Це навело на думку розробити більш просту систему введення часових форм дієслова на початковому рівні з подальшим ускладненням та урізноманітненням лексичного масиву.

Вже на перших заняттях, де розглядаються та засвоюються фонетичні правила, вводиться конструкція «*Я люблю*». На наступних заняттях вона доповнюється об'єктним керуванням «*Я люблю сік / футбол*» тощо. В таких конструкціях можна опрацювати як навички читання, так і нову лексику. Оптимальною формою закріплення цієї конструкції стає процес мовленнєвої взаємодії всіх студентів: «– *Я люблю молоко. А ти / ви? – Я теж люблю молоко. / Ні, я не люблю молоко*» тощо. Подібні вправи вже з перших занять підвищують мотивацію до вивчення мови, надають впевненості іноземцям у складанні інших діалогічних конструкцій, дають можливість розповісти про себе та дізнатися більше про своїх друзів. Інші форми дієслова «любити» можна відпрацювати на простих текстах про свого друга, брата, сестру, наприклад: «*Він / Вона любить теніс / чорний чай / апельсиновий сік*» тощо. Така стратегія дає змогу поступово адаптуватися до різних форм модального дієслова, готуючи до введення конструкцій типу «*Я люблю читати книги /*

грати в футбол» тощо. На цьому етапі іноземцям пропонується певний набір прикладів (читати, спати, слухати музику, грати в футбол, гуляти) з чітким роз'ясненням, як визначається неозначена форма дієслова.

Наступні кроки до засвоєння категорії «Дієслово» полягають у введенні модальних дієслів «хотіти» та «могти» вже з новим набором лексичного матеріалу: «Я хочу спати. Він хоче відпочивати. Вона хоче їсти. Я можу говорити українською. Він може писати українською» тощо. Короткі діалоги стають органічною формою засвоєння матеріалу, імітуючи конкретні життєві ситуації: «1. – Ти хочеш їсти? – Так, я хочу їсти. – Що ти хочеш? – Я хочу салат та піцу. – Я теж хочу піцу. Ще я хочу шоколад.

2. – Ти хочеш пити? – Так, я хочу пити. – Що ти хочеш? – Я хочу чай. – Який чай ти хочеш? – Я хочу зелений чай. – Добре. Я теж хочу чай, але чорний».

Подібні вправи дають змогу не тільки закріпити формальні аспекти визначення неозначеної форми дієслова, але й надати певний спектр нової лексики без переобтяження великою кількістю форм при утворенні теперішнього часу. Подальша методика полягає в аналізі майбутнього часу дієслів, в розборі конструкцій типу «Завтра я буду гуляти. Він буде працювати. Вони будуть дивитися фільми». На цьому етапі можна ускладнювати речення часовими категоріями: «Коли ти будеш писати домашнє завдання? Завтра / В понеділок, у п'ятницю» тощо. Постійне повторення цих лексем сприятиме набагато легшому засвоєнню лексики, на позначення дії, готуючи до сприйняття наступних часових форм.

У темі «Утворення минулого часу» відпрацьовується стратегія визначення основи та додавання необхідних суфіксів: «Він читав. Вона читала. Вони читали». Доцільним вважається введення прислівників типу вранці, вдень, ввечері, вночі, що дозволить відповідати на питання типу «Що ти робиш / робила вчора вранці / вдень / ввечері?» та «Що ти будеш робити завтра вранці / вдень / ввечері?» тощо. Діалоги, мікротексти, інтерактивні завдання можуть урізноманітнити цей розділ та сприяти більш продуктивному засвоєнню матеріалу. Наприклад:

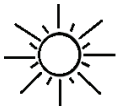
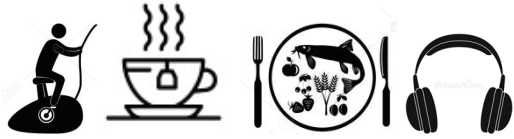
1. Подивіться на малюнки. Що Віктор буде робити вранці, вдень, ввечері та вночі? Що Віктор робив вранці, вдень, ввечері та вночі?

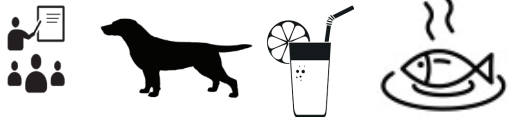
2. Подивіться на малюнки. Що Марія буде робити вранці, вдень, ввечері та вночі? Що Марія робила вранці, вдень, ввечері та вночі?

ВРАНЦІ

ВДЕНЬ

ВВЕЧЕРІ

ВНОЧІ

Закріплення категорій майбутнього та минулого часу дієслів, конструкцій з модальними дієсловами стане міцною платформою для вивчення теми «Утворення теперішнього часу» та відносно легкого засвоєння винятків з чергуваннями в основі (*писати / я пишу / ти пишеш*) тощо. На цьому етапі можна комбінувати завдання з різними часовими категоріями, постійно їх повторюючи та аналізуючи. Доцільним розширенням лексичного масиву стане введення прислівників частоти (*Я завжди роблю домашнє завдання. / Він ніколи не був в Одесі тощо*), читання текстів «Мій робочий день», «Мій вихідний день», складання подібних історій про себе.

Висновки та перспективи. Вважаємо, що подібний алгоритм введення та закріплення часових форм дієслова на початковому рівні в групах студентів-іноземців стане продуктивною методологічною стратегією. Ця стратегія ґрунтується на поступовому ускладненні матеріалу: модальні дієслова → форми майбутнього з інфінітивом → минулого → теперішнього часу. Як наслідок, підвищується мотивація до вивчення мови іноземцями та реалізуються комунікативні навички, необхідні для швидкого адаптування в іншомовне середовище. Представлену автором стратегію можна допрацьовувати та доповнювати різними типами вправ та завдань, зокрема на різних онлайн платформах. Залишається актуальним питання відбору лексичного матеріалу на кожному етапі, що може стати предметом аналізу подальших розвідок.

Список літератури:

- Голованенко Є., Дегтярова Т. Українська мова для іноземців. Рівень А1. – К.: Університетська книга, 2020. – 279 с.
- Мазурик Д. Українська мова для іноземців. Крок за кроком. – Харків: Фоліо, 2017. – 288 с.
- Мелкумова Т. В. Вивчення категорій виду та часу дієслів на заняттях з української мови як іноземної на I курсі // Філологічні студії. Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету. – 2013. – № 9(1). – С. 710-717.

- Руденко М. І. Система вправ для вивчення граматичних категорій часу та особи дієслів руху на заняттях із дисципліни «Українська мова як іноземна» (на прикладі теми «У місті. Урок 2»). – Медична освіта. – №1. – 2021. – С. 122-128.
- Українська мова як іноземна для англомовних студентів-медиків: підруч. з електрон. аудіодод.: у 2 кн. Кн. 1. Соціокультурна комунікація / С. М. Луцак, А. В. Ільків, Н. П. Литвиненко та ін. за ред. С. М. Луцак. – К.: ВСВ «Медицина», 2019. – 504 с.
- Шеремета Л. П., Новіцька О. І. Система вправ для вивчення дієслова та його граматичних категорій іноземними студентами-медиками. – Педагогічні науки. – 2018. – Вип. LXXXIV, т. II. – С. 179-182.